

28.4.2017

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Asia: HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+15/2017>
ERITYISESTI: Koulutus ja tutkimus

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (myöhemmin Arene) kiittää lausuntopyynnöstä ja keskittyy lausunnossaan SOTE- uudistukseen osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen näkökulmasta.

Yleiset huomiot:

Hallituksen esityksen ja SOTE- uudistuksen lähtökohta on se, että sosiaali- ja terveydenhoidon kustannukset ovat alemmat kuin ne ilman uudistusta olisivat. Näin ollen tavoite 3 mrd:n vuosisäästöistä merkitsee uuden teknologian, uuden asiakaslähtöisen osaamisen sekä monialaisen tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatio-osaamisen huomioimista entistä tehokkaammin.

Tällä hetkellä **ammattikorkeakoulut kouluttavat 80 % kaikista sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutetuista työntekijöistä**. Ammattikorkeakouluissa on 39 944 sosiaali- ja terveysalan opiskelijaa. Tutkintoja valmistuu vuosittain 8 542. Näistä 10 % on maisteritason tutkintoja.

AMK-tutkinnot (Bachelor) ovat: Apuvälineteknikko (AMK): apuneuvoteknikko (AMK), Bioanalyytikko (AMK): laboratoriohoitaja (AMK), Ensihoitaja (AMK), Fysioterapeutti (AMK), Geronomi (AMK), Jalkaterapeutti (AMK), Kuntoutuksen ohjaaja (AMK), Kätilö (AMK), Naprapaatti (AMK), Optometrismi (AMK): optikko (AMK), Osteopaatti (AMK), Röntgenhoitaja (AMK), Sairaanhoidaja (AMK), Sosiaali- ja terveysalan AMK/ rikosseuraamusala, Sosionomi (AMK)/ sosiaaliala, Terveystenhoitaja (AMK), Toimintaterapeutti (AMK), Yhteisöpedagogi (AMK).

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot (Master) ovat: Apuvälineteknikko (ylempi AMK), Bioanalyytikko (ylempi AMK), Ensihoitaja (ylempi AMK), Fysioterapeutti (ylempi AMK), Geronomi (ylempi AMK), Jalkaterapeutti (ylempi AMK), Kuntoutuksen ohjaaja (ylempi AMK), Kätilö (ylempi AMK), Naprapaatti (ylempi AMK), Optometrismi (ylempi AMK), Osteopaatti (ylempi AMK), Röntgenhoitaja (ylempi AMK), Sairaanhoidaja (ylempi AMK), Sosionomi (ylempi AMK)/ sosiaaliala, Terveystenhoitaja (ylempi AMK), Toimintaterapeutti (ylempi AMK), Yhteisöpedagogi (ylempi AMK).

SOTE-uudistuksessa tulee entistä paremmin huomioida osaavan työvoiman varmistaminen, ei vain osaamistarpeiden ennakoinnin vaan myös osaamisen tuottamisen ja myös ammattikorkeakoulutuksen näkökulmasta.

Esimerkiksi palveluiden tuottamista koskevan 3. luvun 23§:ssä on mainittu yliopistollinen koulutus, mutta sivuutettu monesti palvelutuotannossa tärkeämpi ammattikorkeakoulutus ja siihen liittyvä osaaminen ja työelämäyhteistyö mm. harjoittelu. Tämä ilmenee myös koulutuskorvausta käsittelevässä luvussa 5.

Arene huomauttaa, että hallituksen **esityksessä ja lain perusteluteksteissä tulee huomioida selkeämmin ammattikorkeakoulut osaamisen uudistajina niin koulutustehtävässä kuin tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoiminnassa osana SOTE- uudistuksen toteuttamista.**

Ammattikorkeakoulujen monialainen toimintatapa mm. digitalisaatio kehityksessä voi olla merkittävällä tavalla tukemassa linjakasta SOTE- uudistusta, esim. tuomalla uusia asiakaslähtöisiä kustannustehokkaita ratkaisuja toiminnan tasolle. Myös ammattikorkeakoulujen kansallinen ja paikallinen osaaminen on hyödynnettävä uudistuksessa (Liite 1).

Kiinnitämme huomiota, että ammattikorkeakoulujen rooli alueiden elinkeinoelämän elinvoiman kehittämisen ja innovaatioympäristöjen rakentamisessa on merkittävä. **Ammattikorkeakoulut ovat merkittäviä toimijoita käytännönläheisessä kehittämistoiminnassa, soveltavassa tutkimuksessa ja innovaatioiden edistämisen.** Tämä tehtävä on tunnistettava SOTE- uudistuksen alueellisissa tutkimustoimikunnissa, sekä valtakunnallisen sosiaali- ja terveystieteellisen ja soveltavan hoitotyön tutkimuksen arviointiryhmän kokoonpanossa.

Ammattikorkeakoulut toimivat osana perustehtäviään työelämän osaamistarpeiden ennakoijina, mikä tulee ottaa huomioon uudistuksen yhteistyörakenteiden tarkastelussa. **SOTE- uudistuksessa keskeistä on se, miten yhteen sovitetaan uudet palvelut ja laadukas asiakaskokemus. Tämä edellyttää monialaisen ja eri koulutusasteiden tuottaman osaamisen uudelleen tarkastelua.**

Ammattikorkeakoulujen ylempien tutkintojen osaaminen on palvelujen kehittämistyössä otettava voimakkaasti huomioon. YAMK- tutkinnot tuottavat suoraan palvelujärjestelmää hyödyntävää osaamista ja tietoa. Tällä hetkellä ammattikorkeakoulujen maisteritason koulutusta ei tunneta riittävästi.

Myös maakunnan opetus, tutkimus- ja kehittämisryhmässä on harjoittelun ohjausveloitteen lisäksi oltava palvelujen kehittämisvelvoite. Kaikille palvelujen tuottajille pitäisi kuulua sen lisäksi palvelujen ja toiminnan kehittämisvelvoite, jolloin palvelujen kehittäminen tapahtuu saumattomasti.

Arene esittää, että SOTE- uudistuksen vauhdittamiseksi muodostetaan laajapohjainen eri hallinnonaloja yhdistävä työryhmä arvioimaan ja tarkastelemaan, mitä muutoksia SOTE- uudistus tarkoittaa kansallisessa koulutus- ja osaamiskokonaisuudessa ja koulutuksen tuottamisessa pätevyyksissä.

SOTE- ja maakunta-uudistuksessa ammattikorkeakoulujen kansallisen osaamispotentiaalın hyödyntämisen kannalta on oleellista, että ammattikorkeakoulujen autonominen toiminta korkeakouluna turvataan ilman hallinnollisia väliportaita.

Arene korostaa, että myös ammattikorkeakoulujen opiskelijaterveydenhuollon järjestäminen huomioidaan yhdenvertaisesti yliopisto-opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon kanssa YTHS- mallin mukaisesti.

Arene kannattaa lakiesitystä seuraavin huomautuksin:

1. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden harjoittelusta aiheutuvat koulutuskorvaukset on korvattava myös ammattikorkeakouluille (Koulutuskorvaukset, 39 §)

Nykyisen terveydenhuoltolain nojalla valtion varoista korvataan koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia lääkäri-, hammaslääkäri-, erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutukseen. Nyt esitettävässä uudessa pykälässä koulutuskorvausta laajennettaisiin koskemaan myös muita yliopistotasoisia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksia ja niihin liittyviä käytännön harjoitteluja sekä yliopistotasoisia sote-alan erikoistumiskoulutuksia

Esityksessä koulutuskorvauksen piirissä olevia koulutuksia laajennetaan yliopistotason koulutuksissa myös sosiaalialalle. **Myös ammattikorkeakoulujen sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutusta ja siihen liittyvää käytännön harjoittelua sekä erikoistumiskoulutuksia tulee voida korvata esityksen mukaisista koulutuskorvauksista.**

Esimerkiksi vuonna 2015 ammattikorkeakoulut maksoivat sote-alan harjoittelumaksuja 7,5 miljoonaa euroa, joka on keskimäärin ammattikorkeakoulua kohti 326 000 euroa vuodessa. Muun muassa sairaanhoitajaopintojen edellytetään EU:n ammattipätevyysdirektiivin nojalla sisältävän kliinistä opetusta vähintään puolet tutkinnon vaatimasta opetuksesta. Käytännössä kliinistä opetusta voidaan merkittävässä määrin toteuttaa vain yhdessä terveystalvutustuottajien kanssa harjoittelun muodossa, joten **kyse on ammattipätevyyteen liittyvästä pakollisesta harjoittelusta, eikä korkeakoulujen omassa harkinnassa olevasta käytännöstä.**

Esityksen mukaan korvaukset maksetaan maakunnille, joissa on yliopistollinen keskussairaala, ja nämä maakunnat maksaisivat korvauksen edelleen muille koulutukseen osallistuville toimijoille. Yliopistotasoista sosiaalialan koulutusta ja ammattikorkeakoulutasoista sote-alan koulutusta järjestetään myös muissa maakunnissa. **Korvauskäytännöt on rakennettava mahdollisimman sujuviksi ja johdonmukaisiksi riippumatta siitä, missä maakunnassa koulutus järjestetään.**

Koulutuskorvausten piiriin valikoitavissa kokonaisuuksissa on toimittava johdonmukaisesti, ja ehdottomasti huomioitava myös ammattikorkeakoulujen tuottamat molempien syklien tutkinnot (ammattikorkeakoulututkinnot, ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot), sekä erikoistumiskoulutukset. Uutta osaamista tuottavia korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia on tarkoitus järjestää ennen kaikkea työelämän tarpeista lähtien. Kun korkeakoulut ja sote-alan toimijat yhdessä suunnittelevat sote-alan erikoistumiskoulutuksia, on niillä oltava tieto siitä, millä edellytyksillä kyseinen koulutus kuuluu koulutuskorvausten piiriin.

Koulutuskorvauksia ei siis voi laajentaa koskemaan vain yliopistojen saamia korvauksia, mutta ammattikorkeakoulujen tuottama koulutus jätetään huomioimatta. **Tämä on huomioitava STM:n asetuksessa. Nyt esitys ei vastaa uudistuksen vaatimaa lähtökohtaa uudenlaisesta yhteistyöstä osaajien ja osaamisen hyödyntäjien kesken.**

Koulutuskorvauksia arvioitaessa on otettava huomioon, että korkeakoulut eivät kouluta sosiaali-, ja terveysalan ammattilaisia vain tietyn yhteistyöalueen tarpeisiin, vaan kansallisesti.

2. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden harjoittelu turvattava myös SOTE- palveluiden valinnanvapauden toteutuessa

Hallituksen esityksessä tulee varmistaa sen, **että myös yksityiset palveluntuottajat sitoutuvat laadukkaaseen harjoittelunohjaukseen ilman, että siitä aiheutuu lisäkustannuksia ammattikorkeakouluille.** Osaamisen varmistamisen kannalta on tärkeää, että uudistus huomioi monipuolisen harjoittelun toteutumisen ja resursoinnin SOTE- alueiden erilaisissa toimintaympäristöissä.

3. Ammattikorkeakoulujen osaaminen on huomioitava sosiaali-, ja terveydenhuollon kehittämistoiminnassa maakunnissa (36§)

SOTE- maakuntien kehittämisessä **tulee varmistaa, että ammattikorkeakouluissa tuotettu ajantasainen ja relevantti soveltava tutkimustieto, sekä yrittäjyys- ja innovaatio-osaaminen päättyy palvelujen kehittämistyöhön.** Ammattikorkeakoulujen vahvuudet soveltavassa tutkimuksessa ja käytäntöjen kehittämisessä ovat mahdollisuus uudistuksessa tarvittavalle osaamiselle, ja tämä on huomioitava SOTE- kehittämistoiminnan kansallisissa ja alueellisissa tutkimusresursseissa.

Kehittämistoiminnan seurantajärjestelmien tulee myös aidosti kannustaa innovatiivisuuteen, yrittäjyyteen, uusien menetelmien, tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä. SOTE- alueen osaaminen ei rajoitu vain jo olemassa oleviin sote-alan tutkintoihin, vaan tutkintojen tuottavaa osaamista on tarkasteltava myös kriittisesti ja tehtävä muutoksia nykyisiin tutkintoihin. Ammat-

tikorkeakoulujen ylemmän tutkinnon tuottama osaaminen ja tutkinnon asema rekrytoinneissa on kirkastettava SOTE- uudistuksessa.

4. Ammattikorkeakoulujen tutkimusosaaminen mukaan sosiaali-, ja terveystieteellisiin tutkimustoimikuntien sekä tutkimuksen arviointiryhmiin (40§, 41§, 42§, 45 §),

Ehdotuksen mukaan tutkimustoimikuntien tehtävä laajenisi käsittämään myös sosiaalitieteellisen tutkimuksen. **Tutkimustoimikunnissa on ehdottomasti huomioitava myös ammattikorkeakoulujen sosiaali-alan TKI- osaaminen. Terveystieteellisen tutkimusosaamisen kattavuudessa tulee huomioida myös ammattikorkeakoulujen terveysalan ja soveltavan hoitotyön tutkimusosaaminen.**

Tutkimustoimikunnissa on oltava myös **yhteistyöalueen ammattikorkeakoulujen edustus**, jotta tutkimusyhteistyö on mahdollisimman saumatonta ja tutkimuksenpainopisteet ja tavoitteet rakennettu parasta asiantuntemusta hyödyntäen.

Laajenevan tehtäväkentän tulee näkyä tutkimustoimikuntien jaettavissa olevassa rahoituksessa. Jotta terveyden- ja sosiaalihuollon yksiköissä olisi realistinen mahdollisuus tehdä hoitotyön ohessa myös monialaista uutta tutkimusta, **rahoitusta on lisättävä erityisesti ammattikorkeakouluille, jotka eivät ole olleet mukana ns. EVO- rahoituksen saajina. Mainitut muutokset on huomioita STM:n asetuksissa (45 §).**

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Tapio Varmola
puheenjohtaja

Riitta Rissanen
toiminnanjohtaja